

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: แผนนำเสนอชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพบริบทชุมชนทรัพยากรการท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยวของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เพื่อรวบรวมความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิและนำไปกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม และเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและกำหนดแผนนำเสนอชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

การดำเนินการวิจัยได้มีการกำหนดประชากรในการศึกษา 3 กลุ่ม ได้แก่ คนในชุมชนพื้นที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ คือ ผู้นำชุมชนและ คนในชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว 4 หน่วยงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากที่ว่าการอำเภอบ้านเขว้า เจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านเขว้า เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเขว้า และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเทศบาลตำบลทุ่งทอง

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย 3 ประเภท คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 19 คน การจัดอภิปรายกลุ่มตัวแทนชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนของหน่วยงานภาครัฐจำนวน 51 คน และแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ประเภท คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์จากคำถามและจัดกลุ่มประเด็นสำคัญของคำถามในแต่ละส่วนที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มสรุปประเด็นในแต่ละหัวข้อและวิเคราะห์ประเด็นปัญหา เพื่อเรียบเรียงข้อมูลในการกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ รวมถึงการนำข้อมูลที่ได้จากการ อภิปรายกลุ่ม เป็นแนวทางในการกำหนด

แผนนำเสนอชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิให้เป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยจะวิเคราะห์ผลเป็นคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้สถิติการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) ในการทดสอบสมมติฐานว่า ข้อมูลในแต่ละกลุ่มที่ได้จำแนกนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้างหรือไม่ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตาราง โดยมีผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: แผนนำเสนอชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ผู้วิจัยได้นำมาข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลทุกข้อมูมิ ซึ่งได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพบริบทชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยว แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน และความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ส่วนที่ 1 สภาพบริบทชุมชน

1.1 ประวัติความเป็นมา

เมื่อประมาณ 300 ปี ที่ผ่านมามี เชียงสี เชียงทอง เชียงหวิง และเชียงข้อย ราษฎรจากบ้านข่าว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้เดินทางมาตามป่าเพื่อล่าสัตว์ตามประสาอาชีพพรานไพร จนมาถึงบริเวณแห่งหนึ่งซึ่งเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เสือ ช้าง ละมั่ง ลิง วัวป่า ความป่า กวาง กระทิง และสัตว์อื่นๆ เป็นจำนวนมาก ทั้ง 4 คน ที่มาจากบ้านข่าว ได้พิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่า บริเวณแห่งนี้เหมาะสมที่จะตั้งหลักปักฐานในการตั้งบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย เพาะปลูก จับปลา ล่าสัตว์ ทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ จึงได้ชวนกันอพยพชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งรกรากถิ่นฐานบ้านเรือนจนเกิดเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้น ต่อมาได้มีการบอกข่าวสารไปยังญาติพี่น้อง

เนื่องจากถิ่นต่างๆ ทำให้มีการอพยพมาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และมีการตั้งชื่อหมู่บ้านตาม
ภูมิลำเนาเดิมของตนที่อพยพมาว่า “บ้านข้าว” ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ทางราชการได้มีการสำรวจ
หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านแห่งนี้ชื่อบ้านข้าวตามคำพูดของชาวบ้าน แต่คงจะเป็นข้าราชการคน
ภาคกลางเป็นผู้มาสำรวจถึงได้เรียกชื่อเพี้ยนและลงเป็นหลักฐานทางราชการว่า “บ้านเขว้า” ต่อมา
ในปีพ.ศ. 2493 ประชาชนในตำบลบ้านเขว้า และตำบลตลาดแฉ่ง ซึ่งตอนนั้นอยู่ในเขตอำเภอเมือง
ได้ร่วมมือร่วมใจกันทำหนังสือถึงทางราชการเพื่อขอแยกเป็นกิ่งอำเภอ เพราะระยะทางการติดต่อ
ไปมาหาสู่กันกับอำเภอเมืองชัยภูมิในการติดต่อราชการไม่สะดวก ต้องใช้การเดินเท้าและขี่ม้าเป็น
ยานพาหนะ ทางราชการจึงพิจารณาแยกหมู่บ้านต่างๆ ในเขตตำบลชีลองและตำบลบ้านเขว้าขึ้น
เป็นอีกตำบลหนึ่ง ให้ชื่อว่าตำบลลุ่มน้ำชี และยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ มี 3 ตำบล คือ ตำบล
บ้านเขว้า ตำบลตลาดแฉ่ง และตำบลลุ่มน้ำชี โดยมีนายธีระ ศิริธรรม เป็นปลัดอำเภอและเป็น
หัวหน้าประจำกิ่งอำเภอคนแรก ต่อมาเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2497 กระทรวงมหาดไทยได้
ประกาศยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอบ้านเขว้า และต่อมาในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ได้มี
พระราชกฤษฎีกาให้ตั้งกิ่งอำเภอบ้านเขว้าเป็น “อำเภอบ้านเขว้า” โดยมีนายสุเทพ ทิมาตฤกะ เป็น
นายอำเภอคนแรก

1.2 อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ต. โนนแดง อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ

ทิศใต้ ติดกับ ต. ลุ่มน้ำชี อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ชีลอง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ตลาดแฉ่ง อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลบ้านเขว้า เป็นพื้นที่ที่ไม่มีพื้นที่ป่าและภูเขา มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีคลอง ลำห้วย
ที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่

- ลำห้วยคลองไผ่งาม
- ลำห้วยกุดเบน
- ลำห้วยกุดไข่มุน

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มี 3 ฤดูกาล ได้แก่

ฤดูร้อน ประมาณเดือน มีนาคม - เดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน ประมาณเดือน มิถุนายน - เดือนตุลาคม

ฤดูหนาว ประมาณเดือน พฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์

1.5 จำนวนประชากรของตำบล

ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนประชากร ในปี พ.ศ. 2553 จำนวน 8,533 คน

1.6 เขตการปกครอง

ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 2 สำนักงานเทศบาลตำบล ได้แก่

1. เทศบาลตำบลบ้านเขว้า ครอบคลุมพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเขว้า ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน
2. เทศบาลตำบลทุ่งทอง ครอบคลุมพื้นที่นอกเขตเทศบาลตำบลบ้านเขว้า ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน

1.7 สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

1. การคมนาคม ส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางและคอนกรีตเสริมเหล็ก สามารถติดต่อได้ทุกหมู่บ้าน เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน บางหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรัง
2. ระบบประปา ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีระบบประปาของการประปาส่วนภูมิภาคในเขตเทศบาลตำบลบ้านเขว้า
3. ระบบไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้เกือบทุกหลังคาเรือน ประมาณร้อยละ 98 ของจำนวนครัวเรือน
4. ระบบโทรศัพท์ มีคู่สายโทรศัพท์ที่ให้บริการในตำบล มีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่เกือบทั้งพื้นที่

1.8 เศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ปลูกผักสวนครัว

2. อาชีพเสริม ได้แก่ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหม

ส่วนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์โดยรวม พบว่า ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะตั้งอยู่ในตำบลต่างๆ ของอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้ใหญ่บ้านทุกท่านได้เสนอความคิดเห็นว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน 3 ประเภท คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้า การจักสาน และการนวดแผนไทย ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดใน ส่วนที่ 6 ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 สถานการณ์การท่องเที่ยว

ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ในอดีตมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนน้อย ส่วนมากจะเดินทางมาเพราะเป็นทางผ่าน จนกระทั่งชื่อเสียงของบ้านเขว้าในด้านผ้าไหมมีมากขึ้น เพราะเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ จึงทำให้ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในลักษณะการแวะเยี่ยมชมและเลือกซื้อสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานประเภทผ้าไหมมัดหมี่ ไม่ว่าจะเป็นผ้าที่เป็นผืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า เครื่องประดับตกแต่งต่างๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมาก เดินทางมาเลือกซื้อผ้าไหมมัดหมี่ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด รวมถึงผลิตภัณฑ์ต่างๆ จนกระทั่งปี 2540 ช่วงที่เศรษฐกิจซบเซา จำนวนนักท่องเที่ยวก็ลดลง และในปัจจุบันจากการที่ทางจังหวัดได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด อำเภอบ้านเขว้าจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกที่ทำชื่อเสียงให้กับจังหวัด และนักท่องเที่ยวก็เริ่มเดินทางมาที่อำเภอบ้านเขว้ามากขึ้น

ส่วนที่ 4 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 19 หมู่ ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้า การจักสาน และการนวดแผนไทย

ค่านองค์กรชุมชน

- ในชุมชนมีปราชญ์ และผู้มีความรู้ ในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ซึ่งจะต้องให้การสนับสนุนให้เกิดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาต่างๆ

- คนในชุมชนมีความสามัคคีและมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

ด้านการจัดการ

- ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานหรือกลุ่มที่รับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยวโดยตรง จึงทำให้การท่องเที่ยวค่อนข้างชบเซา จึงควรมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการท่องเที่ยว เพื่อดำเนินการรับผิดชอบเกี่ยวกับรูปแบบในการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

ด้านการเรียนรู้

- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่บ้านเขว้า ไม่ว่าจะเป็นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้า การจักสาน และการนวดแผนไทยจะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้

- ควรมีการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ให้แก่คนในชุมชนเพื่อช่วยกันสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ และมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมอีกด้วย

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ใหญ่บ้านทั้ง 19 หมู่ ให้ความคิดเห็นที่ตรงกันว่า ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิควรมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน โดยจะต้องมีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์โดยรอบตำบล เพื่อให้มีความสวยงาม รวมถึงการปรับปรุงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว จะต้องเพิ่มจำนวนที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากที่สุด นอกจากนั้นยังต้องเพิ่มจำนวนร้านอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย

ส่วนที่ 6 ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1-19 ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิสามารถรวบรวมความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อนำไปจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานได้ดังนี้

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้า

จากการเก็บข้อมูล พบว่า ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีสถานที่ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบครบวงจรที่หมู่ 4 บ้านบูรพา โดย นายสุภชัย เขว้าชัย และนางละออง เขว้าชัย เป็นผู้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมา โดยที่บ้านมีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ทอผ้าแบบครบวงจร ซึ่งนายสุภชัย เขว้าชัย และนางละออง เขว้าชัย ได้เข้าประกวดในการทอผ้าและได้รับรางวัลมากมาย โดยกล่าวว่า ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวไหม ทอผ้าไหมแบบโบราณที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษนับร้อยปี โดยได้ถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบครบวงจร

การจัดสวน

จากการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาด้านการจัดสวน พบว่า ที่หมู่ 6 บ้านด้อมมีปราชญ์ด้านการจัดสวนชื่อนายเมฆ แก่นชัยภูมิ ที่เป็นผู้มีความสามารถในการจัดสวน โดยส่วนมากจะสานอุปกรณ์ที่ใช้ในการจับปลา และจำหน่ายให้แก่คนในชุมชน รวมถึงร้านจำหน่ายสินค้าจัดสวนตามอำเภอต่างๆ

การนวดแผนไทย

ที่หมู่ 2 บ้านเขว้า ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีการรวมกลุ่มกันของกลุ่มแม่บ้าน โดยจัดตั้งเป็นชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขอำเภอบ้านเขว้า โดยจัดสร้างอาคารศูนย์สุขภาพพอเพียง เพื่อดำเนินการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในการนวดแผนไทยในรูปแบบต่างๆ โดยการควบคุมดูแลและฝึกอบรมจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ผลจากการจัดอภิปรายกลุ่ม เรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

จากการอภิปรายกลุ่ม เรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนชาวบ้านตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เจ้าหน้าที่จากที่ว่าการอำเภอบ้านเขว้า เจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

บ้านเขว้า เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเขว้า และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเทศบาลตำบลทุ่งทอง ได้แสดงความคิดเห็น และร่วมกันเสนอแนะแนวทางในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนร่วมกัน ซึ่งสามารถวิเคราะห์สรุปผลปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

1. การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐไม่เพียงพอที่จะนำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้

แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ คนในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อเสนอโครงการของงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ในปัจจุบันร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกมีการแข่งขันสูงมากขึ้น เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ทำให้ยากต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกเพื่อสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และไม่แสวงหาผลกำไรมากเกินไปจนเหมาะสม

3. คนรุ่นใหม่ในชุมชนยังไม่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนเกรงว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนจะสูญหายไป

แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ เมื่อมีการประชุมชาวบ้านจะเน้นให้แต่ละครอบครัวช่วยปลูกฝังลูกหลานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่มีมานานหลายร้อยปี และให้ร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ โดยอาจจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกให้แก่คนรุ่นใหม่มากขึ้น

4. เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ส่งผลต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน

แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในเรื่องที่สำคัญ แต่ไม่ละเลยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต

5. แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่กระจัดกระจายภายในอำเภอบ้านเขว้า ทำให้ยากต่อการจัดรูปแบบการนำเที่ยว

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนคิดรูปแบบการนำเที่ยว โดยจัดทำเป็นโปรแกรมทัวร์ หรือเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่ได้รับการพัฒนา เส้นทางเข้าถึงไม่สะดวก ทำให้ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีการเข้าถึงที่สะดวก และประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น

7. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถรับรู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานได้

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำไปประชาสัมพันธ์ชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำเว็บไซต์การท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น

8. ที่พักแรมเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ รวมกลุ่มคนในชุมชนที่สนใจเพื่อจัดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

9. ร้านอาหารเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจัดอบรมผู้ประกอบการร้านอาหารเพื่อส่งเสริมให้มีการประกอบธุรกิจร้านอาหารมากขึ้น

10. ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยวโดยตรง ทำให้การจัดการไม่เห็นเป็นรูปธรรมและไม่ยั่งยืน

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ คัดเลือกคนในชุมชนที่มีความสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน

11. ไม่มีศูนย์ที่รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งมีเพียงศูนย์ส่งเสริมผ้าไหมจังหวัดชัยภูมิ ที่มีเพียงภูมิปัญญาด้านผ้าไหม

แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสนับสนุนกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ซึ่งอาจจัดตั้งเป็นศูนย์ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ทัศนคติของของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมายังตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ และทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: เสนอแนะชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 400 ราย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปผลได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สรุปผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.75 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.50 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 57 สถานภาพโดยส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 69.25 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 39 มีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.75

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า จุดประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนมากมีจุดประสงค์เพื่อซื้อสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 51.25 มีระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว ส่วนมากใช้ระยะเวลาครึ่งวัน คิดเป็นร้อยละ 51.50 เดินทางมากับ ครอบครัว/ญาติ คิดเป็นร้อยละ 54.50 และแนวโน้มในการเดินทางกลับมาเที่ยว ส่วนมาก มีแนวโน้มในการเดินทางกลับมาเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 94.75

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจ พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการคมนาคม พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านสาธารณูปโภค พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านสถานที่พักผ่อน พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านร้านอาหาร พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า อยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านองค์กรชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ผลสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สามารถวิเคราะห์ผลสมมติฐาน ได้ดังนี้

เพศของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ไม่ต่างกัน

อายุของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ไม่ต่างกัน

ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ไม่ต่างกัน

สถานภาพของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ไม่ต่างกัน

อาชีพของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ต่างกัน

รายได้ต่อเดือนของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ไม่ต่างกัน

ตอนที่ 5 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์คือ SWOT Analysis ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

1. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่น่าสนใจ
2. มีสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านที่สวยงามและมีรูปแบบหลากหลาย
3. มีศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เก่าแก่มานานกว่า 200 ปี
4. ตั้งอยู่บนทางผ่านเพื่อเดินทางจากจังหวัดชัยภูมิไปยังจังหวัดในภาคเหนือ
5. คนในชุมชนมีความสามัคคี มีน้ำใจ และเป็นมิตร
6. มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง
7. ระยะทางไม่ไกลจากอำเภอเมืองชัยภูมิ
8. เส้นทางรถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวกสบาย
9. มีป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายต่างๆ ชัดเจน

จุดอ่อน (Weaknesses)

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมากนัก
2. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีระยะทางห่างจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาก ซึ่งทำให้ยากต่อการจัดรูปแบบการนำเที่ยว
3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไม่ได้รับการพัฒนามากนัก จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเดินทางไป
4. ร้านจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการแข่งขันกัน และเห็นแก่ผลประโยชน์ทางธุรกิจ
5. เนื่องจากระยะทางที่ไม่ไกลจากอำเภอเมือง ทำให้มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย
6. เนื่องจากระยะทางที่ไม่ไกลจากอำเภอเมือง ทำให้มีร้านอาหารเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจำนวนน้อย

โอกาส (Opportunities)

1. นโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศของรัฐบาล ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวกันมากขึ้น
2. กระแสความนิยมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น
3. สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมีแนวโน้มดีขึ้น ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นโอกาสในการประชาสัมพันธ์ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิในเบื้องต้น
5. เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงได้หลายพื้นที่ ทำให้สามารถจัดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวได้หลากหลาย

อุปสรรค (Threats)

1. สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันยังไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวมั่นใจมากนัก ทำให้ต้องใช้เวลาในการพิจารณาและวางแผนการเดินทางอย่างรอบคอบ

2. ราคาน้ำมันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น
3. เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ
4. ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทำให้บางครั้งนักท่องเที่ยวไม่สามารถวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวได้
5. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้ละเลยการใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต
6. ความไม่เข้าใจกันของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน

ตอนที่ 6 วิเคราะห์การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้านของประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในทุกดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ได้คะแนนรวม 57.5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: แผนนำเสนอชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน สามารถอภิปรายผลการศึกษาวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพบริบทชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยว แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทักษะคติของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน และความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ในอดีตมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนน้อย ส่วนมากจะเดินทางมาเพราะเป็นทางผ่าน จนกระทั่งชื่อเสียงของบ้านเขว้าในด้านผ้าไหมมีมากขึ้น เพราะเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์

จึงทำให้ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในลักษณะการแวะเยี่ยมชมและเลือกซื้อสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานประเภทผ้าไหมมัดหมี่ ไม่ว่าจะเป็นผ้าที่เป็นผืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า เครื่องประดับตกแต่งต่างๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรชัย มังกร, อโนชา โกยกุล, อภินพ ลิ้มกุล, & นฤชัย ชำนาญ (2546) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลกะปง อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยกล่าวว่าชาวบ้านชุมชน ตำบลกะปง อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนั้นยังเป็นการดึงเอาศักยภาพที่ชาวบ้านมีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงความเป็นมาและสภาพของชุมชนได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับสุพิศ ทินโม (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า ความนิยมในการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนผสมผสานกับการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ดังนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะการพักผ่อนผสมผสานกับการศึกษาวิถีชีวิตเริ่มเป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ที่บ้านเขว้าในอดีตบ้านเขว้ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนน้อย ส่วนมากจะเดินทางมาเพราะเป็นทางผ่าน จนกระทั่งชื่อเสียงของบ้านเขว้าในด้านผ้าไหมมีมากขึ้น เพราะเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ จึงทำให้ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในลักษณะการแวะเยี่ยมชมและเลือกซื้อสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานประเภทผ้าไหมมัดหมี่ ไม่ว่าจะเป็นผ้าที่เป็นผืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า เครื่องประดับตกแต่งต่างๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมาก เดินทางมาเลือกซื้อผ้าไหมมัดหมี่ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด รวมถึงผลิตภัณฑ์ต่างๆ จนกระทั่งปี 2540 ช่วงที่เศรษฐกิจซบเซาจำนวนนักท่องเที่ยวก็ลดลง และในปัจจุบันจากการที่ทางจังหวัดได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด อำเภอบ้านเขว้าจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกที่ทำชื่อเสียงให้กับจังหวัด และนักท่องเที่ยวก็เริ่มเดินทางมาที่อำเภอบ้านเขว้ามากขึ้น

แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้า การจักสาน และการนวดแผนไทย ในด้านองค์กรชุมชน ในชุมชนมีปราชญ์ และผู้มีความรู้ ในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ซึ่งจะต้องให้การสนับสนุนให้เกิดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อการ

เรียนรู้ด้านภูมิปัญญาต่างๆ คนในชุมชนมีความสามัคคีและมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ในด้านการจัดการในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานหรือกลุ่มที่รับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยวโดยตรง จึงทำให้การท่องเที่ยวค่อนข้างชบเซา จึงควรมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการท่องเที่ยว เพื่อดำเนินการรับผิดชอบเกี่ยวกับรูปแบบในการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ในด้านการเรียนรู้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่บ้านเขว้า ไม่ว่าจะเป็นการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้า การจักสาน และการนวดแผนไทยจะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้ ควรมีการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ให้แก่คนในชุมชนเพื่อช่วยกันสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ และมีการสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมเยือนด้วย จึงควรมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน โดยจะต้องมีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์โดยรอบตำบล เพื่อให้มีความสวยงาม รวมถึงการปรับปรุงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว จะต้องเพิ่มจำนวนที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากที่สุด นอกจากนั้นยังต้องเพิ่มจำนวนร้านอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนา บรรเทิงสุข (2546) ที่ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้สมุนไพรในชุมชนบ้านชากดัดเต่า จังหวัดระยอง ซึ่งกล่าวว่า จุดอ่อนของชุมชนคือ ผู้นำในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และปฏิบัติงานเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนได้น้อย ประชาชนขาดแรงจูงใจในการพัฒนางานภูมิปัญญา และไม่มีรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนมาดำเนินงานหารายได้ และสอดคล้องกับมินตรา ติรณปริชญ์ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง กล่าวว่า บริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง มีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังมีกลุ่มคนท้องถิ่นร่วมมือกันจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวยังมีปัญหาของการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยว เนื่องจากขาดการ

จัดการและการประสานงาน และสอดคล้องกับฉัตรชัย มังกร, อโนชา โกยกุล, อภินพ ลิ้มกุล, & นฤชัย ชำนาญ (2546) ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลกะปง อำเภอกะปง จังหวัดพังงา กล่าวว่า ต้องการเห็นภาพที่แท้จริงของศักยภาพของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ได้เข้าใจถึงสภาพที่เป็นอยู่จริงตลอดจน จุดดีจุดด้อยในการสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยการศึกษาจากข้อมูลที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ ในชุมชน ไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลให้งานวิจัยเกิดขึ้นมาจากความต้องการเรียนรู้ของชุมชนเอง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ทัศนคติของของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมายังตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ และทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ ตำบลบ้านเขว้า อำเภอ บ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจ พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านการคมนาคม พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านสาธารณูปโภค พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านสถานที่พักผ่อน พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านร้านอาหาร พบว่า อยู่ในระดับมาก และด้านสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสุพิศ ทินโม (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า ความนิยมในการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนผสมผสานกับการศึกษาวิถีชีวิต : การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนยังคงเป็น สักส่วนที่สูงสุด แต่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ดังนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะการพักผ่อนผสมผสานกับการศึกษาวิถีชีวิตเริ่มเป็นที่นิยม ในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านองค์กรชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมาก และด้านการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับณัฐินี ศรีวงศ์ตระกูล, ดวงใจ คำบรรณสาร, และเมธี ทองดี (2550) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่ถูกคาดหวังจากคนในสังคมว่า เป็นเครื่องมือของ การพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และจะเป็นสิ่งที่จะช่วยใน การพัฒนาสังคมและคนในสังคม โดยการดำเนินงานการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ แต่อย่างไรก็

ตามการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็ไม่ใช่คำตอบสุดท้ายหรือเป็นสูตรสำเร็จของการพัฒนาชุมชนหรือการแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในทางกลับกันอาจพบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจเป็นเครื่องมือที่ส่งผลกระทบโดยตรงกับชุมชนที่ต้องมีการพัฒนาอย่างมาก โดยเฉพาะกับชุมชนที่มีสภาพของชุมชนแบบหลวมๆ หรือเป็นชุมชนที่อ่อนแอ ดังนั้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นต้องมีการคัดเลือกชุมชนที่จะส่งเสริมโดยมองลึกลงไปที่ศักยภาพของพื้นที่และศักยภาพความเข้มแข็งและความพร้อมของคนในชุมชน และไม่มองข้ามความต้องการที่แท้จริงอันเกิดขึ้นจากชุมชนเป็นหลักไม่ใช่คนภายนอก

ตอนที่ 3 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์คือ SWOT Analysis พบว่า จุดแข็งของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ คือ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่น่าสนใจ มีสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านที่สวยงามและมีรูปแบบหลากหลาย มีศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เก่าแก่มานานกว่า 200 ปี ซึ่งสอดคล้องกับสำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา เป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติ ของเผ่าพันธุ์หรือเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน และมีจุดอ่อนคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้รับความนิยมนักจากนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมากนัก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไม่ได้รับการพัฒนามากนัก จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเดินทางไป ซึ่งสอดคล้องกับพระชะ พิพัฒน์ โยชะพงศ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ที่ดำเนินการเองโดยชุมชนในปัจจุบันยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลัก ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวน้อย จึงต้องการการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ในด้านโอกาส

นโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศของรัฐบาล ทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวทั่วกันมากขึ้น และกระแสความนิยมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ศักยภาพวิถีชีวิตของชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสุพิศ ทินโม (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า ความนิยมในการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนผสมผสานกับการศึกษาวิถีชีวิต : การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนยังคงเป็นสัดส่วนที่สูงสุด แต่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ดังนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะการพักผ่อนผสมผสานกับการศึกษาวิถีชีวิตเริ่มเป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนอุปสรรค คือ ความไม่เข้าใจกันของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน สอดคล้องกับสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2550) ที่อธิบายว่า การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ต่างๆ การวิเคราะห์สภาพบริบทชุมชน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก และการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจากผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ จึงได้เสนอแนะแผนต้นแบบเพื่อพัฒนาตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน โดยแบ่งกลยุทธ์ในการพัฒนาตามองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 5 ประการ (5 A's) โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการ 5 ปี ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจ ประกอบด้วยโครงการต่างๆ ดังนี้

- โครงการสร้างสรรค์สินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้วยผ้าไหมลาย

ตะขอนารี

- โครงการสร้างสรรค์สินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านการจักสาน
- โครงการสร้างสรรค์สินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านสมุนไพร

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาด้านการเข้าถึง ประกอบด้วย

- โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทาง

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วยโครงการต่างๆ ดังนี้

- โครงการปฏิบัติการชุมชนบ้านเขวาสีอุบลอยู่โครงการจัดสร้างศูนย์ท่องเที่ยวเพื่อ

การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานแบบครบวงจร

- โครงการอบรมผู้ประกอบการร้านอาหารท้องถิ่น
- โครงการอบรมผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว
- โครงการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- โครงการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรนวดแผนไทย

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาด้านสถานที่พักแรม ประกอบด้วย

- โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์:บ้านเขวาสีอุบล โฮมสเตย์

กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วยโครงการต่างๆ ดังนี้

- โครงการอบรมคนในชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการ

เรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

- โครงการจัดทำเว็บไซต์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- โครงการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
- โครงการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับจังหวัดและเพื่อให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น
2. ควรมีการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพิ่มขึ้น เพื่อให้ทำให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่ครบถ้วน
3. ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

